

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنین روستای سرند از مسکن احداثی بعد از زلزله

شهین فرخی*، مینو قره بگلو**، محمد تقی پیربابایی***، رحمت محمدزاده****

1394/12/13

تاریخ دریافت مقاله:

1395/10/22

تاریخ پذیرش مقاله:

چکیده

روستای سرند از توابع شهرستان هریس در زلزله سال 1391 صد در صد تخریب و سپس بازسازی مسکن این روستا آغاز گردید. مقاله حاضر، درصدد ارزیابی میزان رضایت ساکنین این روستا از مسکن احداثی بعد از زلزله و ارائه راهبرد و راهکارهایی در راستای بهبود کیفی و ساختاری متناسب با آن می‌باشد. می‌توان گفت تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله با هدف کیفیت مطلوب‌تر به مؤلفه‌هایی در سه بعد کلان (روستا و محیط آن)، میانه (واحدهای همسایگی) و خرد (واحد مسکونی) بستگی دارد، ولی در بازسازی روستای سرند هیچ اقدامی در مقیاس کلان و میانه انجام نگرفته و تنها بعد خرد، مسئله اساسی طراحی بوده است. این مقاله نیز با علم به این موضوع که تمامی سطوح فوق در بحث رضایت از مسکن روستایی تأثیرگذار است، تمرکز اصلی را بر مقیاس خرد دارد که شامل شاخصه‌های کالبدی - عملکردی، اجتماعی - فرهنگی، فنی - زیست محیطی، اقتصادی و بصری - ادراکی می‌باشد. این تحقیق به روش پیمایشی بوده و جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق مشاهده، پرسشنامه، مصاحبه و در قسمتی نیز بر اساس برداشت‌های محلی صورت گرفته و معیارهای مورد ارزیابی به‌وسیله طیف لیکرت ارزیابی شده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد روستاییان در ساخت و سازهای جدید بعد از زلزله، به‌طور کلی از مؤلفه‌های کالبدی و عملکردی در مقیاس داخل بنا (عوامل محاطی) با امتیاز کل 20 از 60، مؤلفه‌های کالبدی و عملکردی در مقیاس خارج بنا (عوامل محیطی) با امتیاز کل 23 از 55، مؤلفه اقتصادی با امتیاز کل 26 از 60 و مؤلفه ادراکی - بصری با امتیاز کل 25 از 65 رضایت ناچیزی دارند. همچنین از مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی با امتیاز کل 31 از 55 و فنی و زیست محیطی با امتیاز کل 35 از 60 رضایت متوسطی دارند. بدین جهت راهکارهایی جهت بهبود مشکلات موجود از طریق مصاحبه عمیق با ساکنان روستا استخراج و سپس با تحلیل محتوا براساس شاخص‌های این تحقیق سازماندهی و ارائه گردیدند.

واژگان کلیدی: زلزله، مسکن روستایی، رضایت مندی روستاییان، روستای سرند.

* دانشجوی دکترای معماری اسلامی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.

** دانشیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز، دانشکده معماری و شهرسازی، تبریز، ایران. M.gharehbaglou@tabriziau.ac.ir

*** دانشیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز، دانشکده معماری و شهرسازی، تبریز، ایران.

**** دانشیار دانشگاه تبریز، دانشکده عمران، تبریز، ایران.

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده اول تحت عنوان «طراحی الگویی مناسب جهت اسکان دائم بعد از زلزله با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی: روستای سرند)» است که به راهنمایی دکتر مینو قره بگلو و دکتر محمد تقی پیربابایی و مشاوره دکتر رحمت محمدزاده در دانشگاه هنر اسلامی تبریز صورت گرفته است.

مقدمه

یکی از مهم ترین و بارزترین پیامدهای زلزله، ویرانی مناطق مسکونی و بی‌خانمان شدن ساکنان آن است که تأثیرات مختلفی بر مردم سانحه دیده می‌گذارد. این تأثیرات از یک سو از عدم وجود مکانی جهت آسایش و استراحت و در امان ماندن از شرایط خاص جوی و از سوی دیگر از عدم احساس امنیت و کم رنگ نشدن سانحه در نظر بازماندگان، ناشی می‌شود.

این مطالعه از آن جهت در منطقه روستایی حایز اهمیت است که بیشتر مسکن جدیدی که بعد از زلزله برای روستاییان طراحی می‌شود، با وجود برخورداری از برخی ارزش‌های ممکن، به دلیل بی‌توجهی نسبت به مفهوم مسکن در منطقه روستایی در تقابل با زندگی و محیط اطراف قرار گرفته و در حالت مطلوب نیز نقایص و کاستی‌های زیادی دارند. بنابراین ضروری است در بازسازی‌های بعد از زلزله به اصول طراحی مسکن روستایی و الگوهای بومی و محلی و نیازهای جدید آنان توجه خاص گردد. در غیر اینصورت ساخت و سازها با تقابل با زندگی و محیط، صدمات اجتماعی، کالبدی و فنی و زیست محیطی به بار خواهد آورد.

در سال 1391 زلزله‌ای نه چندان مهیب (6/2 ریشتر) منطقه ورزقان، اهر و هریس، 410 روستا را دچار تخریب نمود و 49 روستا را به‌طور کامل از بین برد. روستای سرند یکی از روستاهایی است که به‌صورت صددرصد تخریب شد. علاوه بر تلفات جسمی، روحی و مالی، تعداد زیادی از مسکن روستایی نابود شد. در مرحله بازسازی، کمی بعد از تأمین مسکن موقت، ساخت مسکن روستایی آغاز گردید و تهیه دستورات عمل‌ها، نقشه‌ها و جزئیات معماری برخی از اقدامات انجام شده در این حوزه می‌باشد. خانه‌های احداث شده برای هر خانوار در حدود 60 متر مربع

می‌باشد که در بعضی موارد به‌صورت کامل توسط سازمان مربوطه و در بعضی موارد دیگر ساخت داخل توسط خود مردم انجام گرفته است.

تحقیق حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤال اساسی است که میزان رضایتمندی ساکنین روستای سرند از مسکن احداثی بعد از زلزله از جنبه کالبدی-عملکردی، اجتماعی-فرهنگی، فنی-زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری تا چه میزان می‌باشد؟

مبانی نظری و سابقه تحقیق

مطالب مربوط به این قسمت مشتمل بر بحث‌های مربوط به روستا، مسکن روستایی، عوامل مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی و پیشینه تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

روستا: محیط روستا به‌عنوان یک «کل» مستقلی است که از مجموع مسکن، محلات، مزارع، باغ‌ها و پوشش اطراف آن تشکیل شده است، چیزی که به ندرت در وقوع زلزله به مفهوم و طراحی آن توجه می‌شود. تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله نیز با هدف کیفیت مطلوب‌تر، به مؤلفه‌هایی در قالب سه بعد کلان (روستا و محیط آن)، میانه (واحدهای همسایگی) و خرد (واحد مسکونی) بستگی دارد. بعد کلان، مؤلفه‌های زیست محیطی، بافت، سازمندی، توازن و هماهنگی و برقراری مقیاس انسانی، مکان یابی و غیره؛ بعد میانه، ارتباط با همسایگان، سلسله مراتب در سازماندهی و استقرار مکانی در مقیاس محله و بعد خرد، مسکن روستایی را شامل می‌شود. در بازسازی بعد از زلزله روستای سرند هیچ اقدامی در بعد کلان و میانه این روستا انجام نگرفته و صرف توجه به بعد خرد به‌عنوان مسئله اساسی بازسازی مطرح بوده است، بدین سبب این مقاله نیز با علم به این موضوع که تمامی سطوح فوق در بحث رضایت از مسکن روستایی تأثیرگذار است،

تمرکز اصلی را بر تنها بعد بازسازی شده یعنی مقیاس خرد (مسکن روستایی) داشته است.

مسکن روستایی: خانه روستایی مکان بسیاری از فعالیت‌های معیشتی صاحبخانه است. از این‌رو، خانه روستایی فضایی است متشکل از حضور همه جانبه انسان روستایی در مکانی که برای زندگی انتخاب کرده است. این حضور تمامی ابعاد زندگی مادی، معنوی، فردی و اجتماعی او را در بر می‌گیرد (تسنیمی و دیگران، 1389: 25). در روستاها تفکیک معناداری بین فضاهای سکونت انسان و فضاهای مرتبط با فعالیت‌های دیگر او که در یک قطعه تفکیکی مستقر هستند، ایجاد نمی‌شود (دفتر برنامه‌ریزی و هماهنگی طرح‌ها، 1387: 127). معماری مسکن روستایی ایران به لحاظ ماهیت کارکردی و پاسخگویی به نیازهای انسانی، فعالیت‌های مردمی، عناصر تولیدی و محیط زیست، مجموعه‌ای همگن و متشکل با هویت کالبدی خاص را تشکیل می‌دهد که تجلی‌کننده ارتباطات و کارکرد فضاهاست. این هویت از نفس سکونت و شیوه زیست در روستا نشأت می‌گیرد (ویسی، 1387: 29). با این وجود با وقوع سوانحی از جمله زلزله، زندگی به ظاهر ساده خانوارهای روستایی به هم می‌ریزد. بازسازی خانه‌های روستایی پس از سانحه با دو بعد متضاد روبرو است: سکون و آرامش خانه‌ای روستایی و شتاب و سرعت بازسازی (گرکانی، 1392: 49). ضرورت عمل فوری و اضطراری در دوره زمانی بلند مدت و زمانی که حجم تلفات و ویرانی‌ها در مقیاس وسیع اتفاق می‌افتد، مسئله بازسازی مسکن پس از سانحه را بسیار پر اهمیت می‌سازد.

عوامل مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی: رضایت از محل سکونت معادل حس رضایتی است که فرد یا عضوی از یک خانواده از مسکن فعلی خود درک و یا تجربه می‌کند. به لحاظ مفهومی، نداشتن شکایت یا

بیان اینکه فرد مسکن خود را دوست دارد، رضایت از مسکن تلقی می‌شود. بهبود مسکن روستایی می‌تواند شرایط زیستی ساکنان مناطق روستایی را ارتقاء ببخشد (عظیمی و فاروقی، 1394: 83-84). شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت و نارضایتی سکونتی ساکنان، می‌تواند در جهت تحلیل وضع موجود سکونتی، تصمیمات آینده به منظور ارتقای سطح کیفی محدوده‌های سکونتی افراد و جلوگیری از تکرار نواقص در سایر مکان‌ها مؤثر واقع گردد.

بنابراین در ادامه به مؤلفه‌هایی اشاره می‌شود که در طراحی مساکن روستایی می‌توانند مؤثر واقع شده و تأثیرات بسزایی در رضایت ساکنین داشته باشد. این وجوه به صورت غیرمستقیم بر مؤلفه طراحی خارج (محیطی) و داخل (محاطی) مسکن روستایی تأثیر می‌گذارند. وجه طراحی وجه پیدای مسکن بوده و علاوه بر اینکه تجلی عینی سایر وجوه در طراحی مسکن می‌باشد، به تأثیر مستقیم کالبد و ویژگی‌های کالبدی بر مسکن نیز اشاره می‌کند. می‌توان گفت تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله با هدف کیفیت مطلوب‌تر به مؤلفه‌هایی از قبیل عوامل کالبدی - عملکردی، فرهنگی - اجتماعی، فنی - زیست‌محیطی، اقتصادی و ادراکی - بصری بستگی دارد.

عوامل کالبدی و عملکردی: با توجه به اینکه مردم روستایی با اقتصاد مبتنی بر کشاورزی و دام‌پروری، اغلب مشاغل فصلی و موقتی دارند، از این رو طبیعی است که فضاهای مسکونی نواحی روستایی، علاوه بر انعطاف‌پذیری زیاد، دارای عملکردهای مختلفی چون اقامتی، اجتماعی، تولیدی، اقتصادی و تربیتی باشند. شغل ساکنین روستایی دارای ارتباط مستقیم با مساحت، تعداد طبقات، مصالح و مبلمان فضاهای مسکونی است و یکی از عوامل تأثیرگذار در چیدمان فضایی خانه‌های

روستایی می‌باشد. گونه شناسی مسکن روستایی مبتنی بر معیشت کشاورزی با معیشت دامداری متفاوت است. این ویژگی‌ها را می‌توان هم در تفاوت مساحت فضاها و هم در تفاوت حوزه‌بندی فضاها و سلسله مراتب دسترسی به آن‌ها مشاهده کرد. بنابراین نمی‌توان انتظار داشت که واحدهای مسکونی افراد ساکن در مناطق روستایی همان ویژگی‌های واحدهای مسکونی افراد

ساکن در مناطق شهری را داشته باشند. خانه روستایی مشتمل بر حوزه حیاط، حوزه فضای زیستی و حوزه فضای معیشتی است. متناسب با هر کدام و اقلیم و فرهنگ و مذهب هر روستا نوع خانه و روابط موجود در خانه متفاوت خواهد بود. در جدول شماره 1 هر یک از عرصه‌های خانه‌های روستایی به اختصار توضیح داده شده است.

حوزه فضای باز	حیاط	شامل قسمت‌هایی برای فعالیت‌های روزمره، آغل رویاز، ظرف تغذیه دام، تنور، ماشین کشاورزی، فسه‌بندی، سکو، پلکان، نقش ارتباطی بین فضاهای مختلف مسکونی، دامی و خدماتی، تأمین نور فضاهای واحد مسکونی
حوزه زیستی	اتاق	نشیمن و خواب دارای عملکردهای نظیر استراحت، تماشای تلویزیون، صرف غذا و خوابیدن، شامل تاقچه، گنجه برای قرار دادن وسایل، تورفتگی در دیوار، بستویی در انتهای اتاق
	آشپزخانه	معمولاً جهت پذیرایی از مهمان‌ها، اتاقی کشیده‌تر و وسیع‌تر، دارای گچکاری و تزیینات
	ایوان	پیش از آن که به‌عنوان فضایی مستقل طرح شود، به عملکردهایش درخانه تجزیه می‌شود.
حوزه معیشتی	دهلیز	فضایی واسطه که یا اتاق‌ها به‌طور مستقیم به آن دسترسی دارند و یا به‌واسطه دهلیز با آن مرتبط می‌شوند
	حمام	فضای واسطه، گاهی استفاده به‌عنوان فضای پخت و پز و دیگر عملکردهای آشپزخانه و به‌عنوان نشیمن
	حال	قرارگیری در داخل فضای مسکونی با توجه به سرمایه شدید منطقه، دارای فضایی به‌عنوان رختکن با کاربری مشابه دهلیز، دارای تناسب و ابعاد آن متفاوت
	کشاورزی	شامل محل سر بسته نگهداری ماشین آلات، انبار نگهداری وسایل و محصولات کشاورزی
	دامی	شامل طویله و آغل، واقع در محل‌های آفتاب‌گیر، فضای نگهداری دام انباری جهت نگهداری علوفه دام
صنایع دستی	شامل گلیم، جاجیم و گاه قالی و قالیچه، جهت نورگیری مناسب نسبت به دار قالی، جهت شرق است.	

ج 1. حوزه‌های خانه‌های روستایی. مأخذ: نگارندگان براساس پژوهشی از تسنیمی و دیگران (1389).

در روستاها و آسیب‌پذیری‌های اجتماعی است که موجب مهاجرت توده‌وار روستاییان به سوی شهرها می‌شود. بنابراین توزیع عادلانه امکانات و خدمات رفاهی از عوامل اجتماعی، می‌تواند زیربنایی از توسعه روستایی باشد (زندیه و حصاری، 1391: 69). عامل فرهنگ بر درون‌گرایی و برون‌گرایی، سلسله مراتب حرکتی، دسترسی و نما تأثیر می‌گذارد. زندگی جمعی در یک خانواده و نحوه ایجاد واحد همسایگی و همجواری از تأثیرات مشخص عامل روابط اجتماعی بر شکل‌گیری مسکن روستایی است (شفایی و مدنی، 1390: 20). شاخص‌های موثر در طراحی و برنامه‌ریزی

در نمودار شماره 1 شاخص‌هایی از عوامل کالبدی - عملکردی که در رضایتمندی از مسکن روستایی بعد از زلزله مؤثر می‌باشد در قالب دو عنوان محاطی (داخل خانه) و محیطی (بیرون خانه) جمع‌بندی گردیده است:

عوامل اجتماعی-فرهنگی: براساس ویژگی‌های اجتماعی-فرهنگی ساکنین بر کالبد بنا در معماری روستایی، بیش از معماری شهرها، مشهود است. استقلال نسبی اجتماعی روستاییان که همچنان در بسیاری از آنان وجود دارد، از دلایل تأثیرگذاری بیشتر ویژگی‌های اجتماعی-فرهنگی روستاها نسبت به شهرها است (گرکانی، 1394: 109). شرایط سخت زندگی

1. عوامل کالبدی-عملکردی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش هایی از (تسنیمی و دیگران، 1388)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتپی پور، 1384)؛ (ویسی، 1387)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (رضوانی و دیگران، 1387)؛ (فراهانی و حاجی پور، 1391)؛ (گلپایگانی و دیگران، 1392)؛ (یگانه و دیگران، 1392)؛ (زندیه و حصاری، 1391)؛ (جمشیدی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

ایجاب می کند که هر یک می تواند در نظام عملکردی، سیمای کالبدی خانه های روستایی مؤثر باشد. اینکه روستاییان ساختمان های جدید، محکم و ضد زلزله را ترک کرده و مجدداً با مصالح بومی برای خود خانه ای ساخته اند که در همه ابعاد پاسخگوی نیازهای آنها بوده است به آن معنی است که یا اطلاعات جامعی از زندگی روستایی موجود نبوده است و یا به دلیل انبوه اطلاعات، این داده ها بدون تجزیه و تحلیل در مطالعه و طراحی مسکن

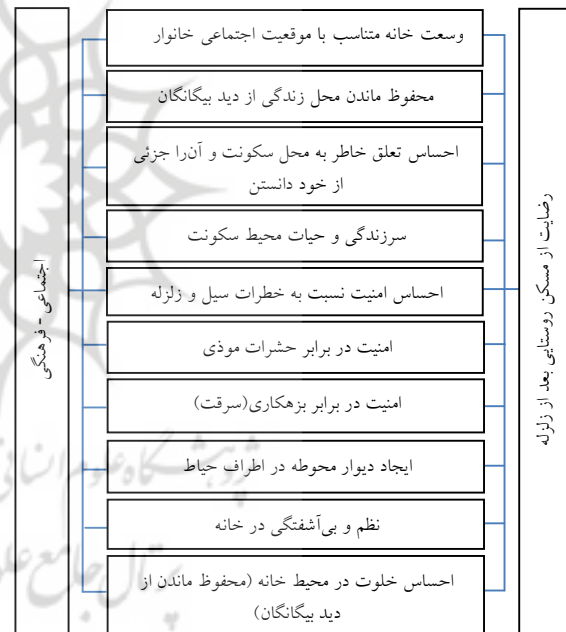
عوامل فنی و زیست محیطی: یکی از مشکلات کالبدی روستاها ضعف بناهای مسکونی در برابر بلایای طبیعی است. شواهد بسیاری در دست است که با وقوع سوانح در روستاها، اغلب خانه های روستایی تخریب شده است و بسیاری از منابع ملی و سرمایه های انسانی کشور از بین رفته است (گرکانی، 1394: 109). مقاومت سازی مسکن روستایی الزاماتی را برای استفاده از مصالح ساختمانی خاص، نیروهای ماهر انسانی و تکنولوژی ساخت

روستایی به کار رفته‌اند (شفایی و مدنی، 1390: 19).
الگوهای خانه‌های قدیمی و استفاده از مصالح بومی می‌تواند تا حدودی در طراحی مسکن جدید مفید باشند ولی این نکته نباید فراموش شود که نگاه روستاییان به زندگی شهری و شیوه زندگی آنان نیز تغییر یافته و درصدد ساخت خانه‌هایی هستند که علاوه بر رفع نیازهای گذشته، پاسخگوی نیازهای جدید آنان بوده و در برابر سوانح طبیعی نیز مستحکم باشند. شاخص‌های متعددی از عوامل فنی-زیست محیطی در پژوهش‌های مختلف وجود دارند که بر رضایتمندی از مسکن روستایی مؤثرند، نمودار شماره 3 به ارائه این شاخص‌ها پرداخته است.

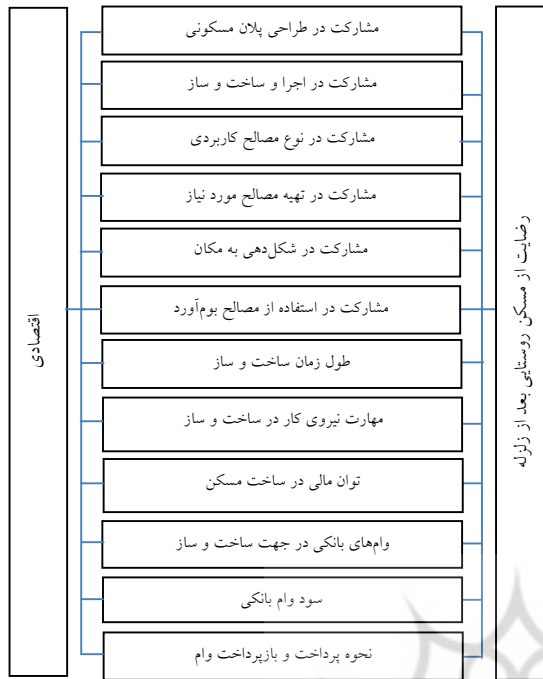

ن 3. عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی پور و دیگران 1394)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (گلپایگانی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

عوامل اقتصادی: برخلاف واحدهای مسکونی در مناطق شهری، برنامه‌ریزی برای ساختمان‌ها در مناطق روستایی، تحت تأثیر فعالیت‌های اقتصادی ساکنان است. به طوری که می‌توان گفت: «هر خانه روستایی اولاً یک واحد خودکفا است و ثانیاً ارتباط مستقیم و تنگاتنگ با نوع معیشت دارد.

ن 2. عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی پور و دیگران 1394)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (گلپایگانی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

ن 4. عوامل اقتصادی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش هایی از (زرگر، 1387)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیبی پور و دیگران، 1394)؛ (ویسی، 1387)؛ (محمدی یگانه و دیگران، 1392)؛ (زندیه و حصاری، 1391)؛ (فراهانی و حاجی پور، 1391).

عوامل بصری و ادراکی: طراحی همگن مسکن روستایی با محیط، چاره ای جز تبعیت از چارچوب ها و شرایط توسعه پایدار ندارد و به همان اندازه که برنامه ریزی روستایی مجبور به تبعیت از شرایط زیست محیطی برای توسعه پایدار روستا است، طراحی روستایی نیز مجبور به انطباق با اصول و شرایط زیست بوم است (یدقار و پورروحانی، 1391: 56). ساختمان های روستایی تأثیر قابل توجهی در منظر داشته و نقطه عطفی در چشم انداز روستا به شمار می روند. بنابراین لازم است بگونه ای مستقر شوند که با منظر اطراف خود هماهنگ باشند. ظرفیت منظر روستایی از

لذا برای امور مربوط به تولید، توزیع و مصرف، فضاهای متعددی را طلب می کند. به این ترتیب، عوامل اقتصادی نه تنها بر کیفیت و نوع فضاهای مورد نیاز را نیز تعیین می کنند (زرگر، 1387: 104). می توان گفت گونه شناسی مسکن روستایی مبتنی بر معیشت کشاورزی با گونه شناسی مسکن روستایی با معیشت دامداری متفاوت است (Hashem-Nejad & Molanaei, 2009: 22). برای نمونه اگر در روستایی، بخش دامداری از سایر بخش ها رونق بیشتری داشته باشد در کنار فضاهای مورد نیاز زندگی انسان، فضاهایی مانند طویله، کاهدان و غیره ضروری است. چنانچه روستایی عمده درآمدش کشاورزی باشد، فضایی برای نگهداری ماشین آلات کشاورزی، انبار غلات و غیره نیاز دارد (کاوسی، 1389). همچنین عوامل اقتصادی بر کیفیت ساخت و مصالح به کار گرفته شده نیز براساس می گذارد. (زرگر، 1387: 104). ضعف مالی خانواده ها در فرایند بازسازی پس از سانحه، آن ها را به سمت سیستم بانکداری و وام های بانکی می کشاند (گرکانی، 1394). از این رو است که اهمیت وام هایی که به ساکنین جهت بازسازی مسکن روستایی داده می شود در رضایتمندی روستاییان از مسکن روستایی به صورت مؤثر آشکار می گردد. همانطور که گفته شد شاخص های اقتصادی مؤثر در رضایتمندی مسکن روستایی متفاوتند و جنبه های زیادی را در بر می گیرند. در نمودار شماره 4 سعی شده است با مطالعات مختلف، این عوامل جمع بندی گردد.

نظر توانایی جذب ساختمان‌ها، متفاوت است. اما معمولاً قدرت بصری نواحی شیبدار از اراضی مسطح بیشتر است. در نواحی مسطح، ساختمان‌ها از نظر بصری بر منظر غلبه دارند و به سختی قابل پنهان شدن هستند. اما در نواحی تپه‌ای، عوارض طبیعی زمین می‌توانند ساختمان‌ها را مخفی کنند. توپوگرافی موج نواحی روستایی به‌همراه کاربرد چند قاعده در مورد نحوه استقرار بنا در سایت، شرایط مناسبی برای به حداقل رساندن تأثیر بصری ساختمان‌های جدید فراهم می‌کند. ساختمان‌های جدیدی که در نحوه استقرار آن‌ها از دانش سنتی استفاده نشده است، به‌صورت نامطلوبی در نواحی تپه‌ای ظاهر شده و بر منظر طبیعی غالب هستند (تسنیمی و دیگران، 1389: 41). حفظ بصیرت دیداری روستاییان به‌صورت آنچه در گذشته وجود داشته و با رخ دادن زلزله از بین رفته است، از مهم‌ترین عوامل جلب رضایت ساکنان از محیط مسکونی می‌باشد. با توجه به مطالعات مختلف صورت گرفته در این زمینه می‌توان جهت رسیدن به محیط بصری زیبا و هر آنچه توسط روستاییان از محیط اطراف ادراک می‌شود، به موارد گفته شده در نمودار شماره 5 اشاره کرد. با استفاده از این قواعد ساده می‌توان از ایجاد تأثیرات نامطلوبی در منظر طبیعی اجتناب کرد.

پیشینه تحقیق: در زلزله سال 1385 روستای باباپشیمان به‌طور کامل تخریب شد. بازسازی صورت گرفته، نمونه‌ای از جابه‌جایی روستایی است که تمامی جابه‌جاشوندگان اسکان یافته و رضایت نسبی ایشان حاصل گردیده است. در سیل و طوفان سال 1386 استان سیستان و بلوچستان، 31964 واحد مسکونی خسارت دیدند. طبق پژوهش صورت گرفته در مورد بازسازی آن، اکثر روستاییان از متراژ واحدها و نوع معماری رضایت نداشتند. پژوهش دیگر صورت گرفته در زلزله

رخ داده در 7 کیلومتری اردکان، مرکز شهرستان سپید نیز نشان‌دهنده مشارکت و رضایتمندی بالای روستاییان در حین بازسازی و پس از آن بوده است (گرکانی، 1392: 347-326). همچنین طبق پژوهشی که عظیمی و فاروقی (1393) در مورد رضایتمندی روستاییان از کیفیت ساخت و سازهای جدید مسکونی در ده روستای شهرستان شفت از استان گیلان انجام دادند، نتایج زیر حاصل گردید: ساکنین روستا از مؤلفه‌های مقاومت مسکن جدید در برابر حوادث طبیعی و کیفیت مصالح داخلی به‌کار رفته در مسکن جدید کاملاً رضایت داشتند، از مؤلفه‌های امن بودن مسکن جدید در برابر شرایط اقلیمی، ظاهر و نمای بیرونی مسکن جدید، مقدار هزینه‌های نگهداری مسکن جدید، احساس راحتی در مسکن جدید و مقدار مصرف انرژی در مسکن جدید رضایت متوسطی داشتند. پژوهش رکن‌الدین افتخاری و دیگران (1391) نیز در راستای بررسی انطباق ساخت و سازهای جدید با معماری بومی و بررسی میزان رضایتمندی مردم از معماری جدید نشان می‌دهد مردم در ساخت و سازهای جدید، از مؤلفه‌های کالبدی، استحکام، بهداشت رضایتمندی دارند اما از مؤلفه‌های فرهنگی، اقتصادی و کارکردی رضایتی ندارند.

مواد و روش

روستای سرنده یکی از 28 آبادی دهستان مواضع خان شمالی شهرستان هریس در استان آذربایجان شرقی می‌باشد (تصویر شماره 1). بر مبنای سرشماری خانه بهداشت سال 1389 تعداد خانوار در این روستا 119 و جمعیت آن 437 نفر می‌باشد. 83/33 درصد از اهالی در بخش کشاورزی مشغولند که این بخش شامل سه بخش زراعت و دامداری و کارگری می‌باشد و منبع درآمد اصلی روستاییان می‌باشد. 10٪ مشغول قالیبافی و 6.67٪ مشغول کار خدمات می‌باشند. بافت مسکونی روستا با توجه به

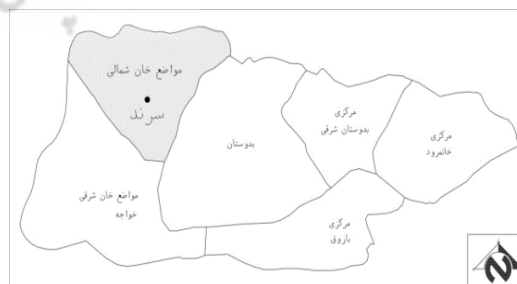
ت 2. نقشه روستای سرند-هریس.

مقاله حاضر از نوع تحلیلی بوده و با روش پیمایشی به جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی صورت گرفته است. در فرایند مطالعات میدانی از مشاهده، پرسشنامه و مصاحبه و برداشت‌های میدانی بهره گرفته شده است. برای مشخص نمودن تعداد حجم نمونه جهت انجام مصاحبه، از فرمول کوکران استفاده شده است. با توجه به اینکه تعداد خانوار روستای سرند حدوداً 119 خانوار می‌باشد، آنگاه طبق فرمول، حجم نمونه 54 نفر خواهد بود. در این بررسی تمرکز اصلی بر ارائه مؤلفه‌های کیفی مورد نیاز برای طراحی مطلوب فضاها می‌باشد. بدین منظور ابتدا در یک مقایسه تطبیقی بین معیارهای مستخرج از مبانی نظری تحقیق با ویژگی فضاها موجود از طریق بررسی پلان واحدهای مسکونی روستا، معیارهایی انتخاب می‌شوند که از یک سو از ماهیت نزدیک‌تری به فضاها سکونتی برخوردار باشند و از سوی دیگر از جامعیت و قابلیت انطباق‌پذیری بیشتری با مکان مورد مطالعه برخوردار باشند و همچنین دارای بیشترین فراوانی در بین مفاهیم به‌کار رفته باشد. در گام بعدی معیارهای مورد ارزیابی در جداولی جداگانه با به‌کارگیری طیف لیکرت ارزیابی شدند. مجموع کمترین درجات معیار هر جدول مربوط به زمانی است که به همه گویه‌ها ضریب 1 و بیشترین آن مربوط به حالتی که است که به همه گویه‌ها ضریب

آب و هوای سرد و کوهستانی آن به‌صورت فشرده بوده و شب عمومی روستا به تبعیت از شرایط توپوگرافی منطقه از شمال به سمت جنوب می‌باشد (تصویر شماره 2).

ن 5. عوامل ادراکی-بصری مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (یدقار و پورروحانی، 1391)؛ (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (رضوانی و دیگران، 1387)؛ (ویسی، 1387)؛ (تسنیمی و دیگران، 1388)؛ (سرتیپی‌پور و دیگران، 1394).

ت 1. موقعیت روستای سرند در شهرستان هریس.

5 داده شده است. به عبارتی امتیاز هر جدول در بازه‌ای از (تعداد گویه‌ها*1) و (تعداد گویه‌ها*5) می‌باشد. بنابراین با تقسیم عدد حاصله از کسر این بازه به سه؛ کیفیت خوب، متوسط و ضعیف خواهیم رسید. امتیاز کلی جدول هم به این صورت محاسبه می‌شود: جمع نمره تعداد گزینه‌های امتیاز گرفته تقسیم بر وزن کلی گویه‌ها (سلیمی و دیگران، 1387: 60-55).

جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق، پس از هماهنگی‌های مربوط به اجرای این پژوهش در روستای مورد مطالعه و توجیه روستاییان، با درخواست از افراد بزرگسال به تکمیل پرسشنامه‌های مربوط به تحقیق، مصاحبه‌ها و مشاهده اقدام نموده شد. مراحل تحقیق در تابستان 1394 یعنی 3 سال پس از وقوع حادثه انجام شده است.

روایی و پایایی

در بررسی روایی محتوایی تحقیق به شکل کمی، از دو ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، استفاده گردید. در این راستا پرسشنامه در مرحله اول به 20 نفر از اساتید متخصص و مشرف به موضوع مورد نظر ارائه گردید تا نظرات خود را در مورد آن ثبت کنند تا CVR برای تک تک سؤالات مورد بررسی قرار گیرد. بدین ترتیب سؤالاتی که مقدار CVR آن‌ها بزرگتر از 0.42 بود نگه داشته شده و اگر زیر 0.42 بود، بازبینی و اصلاح شده و بعد از بازنگری دوباره توسط متخصصان بررسی شوند تا مقدار آن به حد نصاب مورد نظر برسد (حاجی‌زاده و اصغری، 1390). با همین روش برای تک تک آیتم‌ها و سؤالات پرسشنامه، این مقدار محاسبه گردید. در ادامه CVI برای تک تک سؤالات بررسی گردید. هر سؤال از پرسشنامه با گزینه‌های "غیر مرتبط، نیاز به بازبینی جدی، مرتبط اما نیاز به بازبینی و کاملاً مرتبط" توسط متخصصان، پاسخگویی و ارزیابی شد. از تجمیع امتیازات موافق برای هر آیتم که

امتیاز "مرتبط اما نیاز به بازبینی" و "کاملاً مرتبط" را کسب کرده‌اند تقسیم بر 20 (تعداد کل متخصصان) CVI برای هر سؤال محاسبه گردید. در صورتی که نمره بدست آمده بالاتر از 0.79 بود روایی محتوایی مقیاس مورد تأیید قرار گرفت، در غیر این صورت سؤالات بازنگری گشته و دوباره بررسی شدند و یا کاملاً حذف گشتند. بدین ترتیب اعتبار محتوایی پرسشنامه تأیید گردید.

همچنین در ارائه پرسشنامه‌ها به افراد خبره، از ایشان خواسته شد کلیه نظرات خود را راجع به هر سؤال ارائه دهند و برای هر نظر توضیحات روشن کننده، نقاط ضعف و قوت را از نظر خودشان بنویسند. به این ترتیب هر یک از متخصصین هر نوع ایده و نظر خود را آزادانه مطرح نمودند و فهرست موضوعات مورد نظر خود را به‌طور مختصر و بدون نام برگرداندند. در مرحله نهایی تمامی اظهار نظرها و تجدید نظرهای مرتبط تا حد امکان جمع‌بندی و در پرسشنامه تکمیلی اعمال گردید. در تحقیق حاضر جهت بررسی پایایی هر یک از پرسشنامه‌ها، مطالعه مقدماتی انجام گرفت. بدین ترتیب که در مرحله مطالعه مقدماتی پرسشنامه‌ها بین 15 نفر به‌طور تصادفی توزیع گردید و سپس جهت بررسی اعتبار و پایایی ابزار، آزمون آلفای کرونباخ انجام گرفت. سؤالات و گویه‌هایی که آلفای پایینی داشتند حذف شدند و پرسشنامه‌های نهایی جهت سنجش متغیرهای مورد نظر تدوین گردیدند. نهایتاً در تحلیل هم‌خوانی درونی، آلفای کرونباخ کل پرسشنامه، 0/90 به‌دست آمد. همچنین تمامی حوزه‌های پرسشنامه از ضرایب استاندارد پایایی بین 0/70 تا 0/90 برخوردار بودند.

یافته‌های تحقیق: به‌طور کلی یافته‌های تحقیق در پنج معیار کالبدی و عملکردی، فرهنگی-اجتماعی، فنی-زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری به شرح زیر می‌باشد:

ارزیابی معیارهای کالبدی و عملکردی خارج بنا (عوامل محیطی): با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای کالبدی عوامل محیطی بین 11-55 در سه طبقه ضعیف (25-11)، متوسط (40-26)، خوب (55-41) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 23 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت به‌طور کلی روستاییان نسبت به عوامل محیطی مؤلفه کالبدی و عملکردی رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن از بعد کالبدی و عملکردی خارج بنا در این روستا محسوب می‌شوند (جدول شماره 3).

ارزیابی معیارهای کالبدی و عملکردی داخل بنا (عوامل محاطی): با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای کالبدی و عملکردی داخل بنا بین (60-12) در سه طبقه ضعیف (27-12)، متوسط (44-28)، خوب (60-45) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 20 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت روستاییان نسبت به مؤلفه کالبدی و عملکردی محاطی (داخل بنا) رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. تنها عامل "نوع آشپزخانه (باز)" از نقاط قوت این عرصه می‌باشد که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره 2).

عوامل محاطی (داخل بنا)											ردیف	معیارهای کالبدی و عملکردی	
در نظر گرفتن فضاهایی برای عملکردهای مختلف نظیر قالی‌بافی، صنایع دستی و ...	وجود انبار در خانه یا ترفنگی در دیوارها به منظور ایجاد تاقچه و میلمان اتاق‌ها	جدا کردن مناسب اتاق مهمان از سایر فضاها	کاشیکاری آشپزخانه و دستشویی	نوع آشپزخانه (باز)	وسعت و بزرگی آشپزخانه	نحوه دسترسی به آشپزخانه	محل قرارگیری دستشویی	محل قرارگیری حمام	وسعت اتاق‌ها	تعداد اتاق‌ها	زیربنای واحد مسکونی		5
			*	*	*	*	*	*	*	*	*		4
		*			*	*	*	*	*	*	*		3
	*												2
*													1
(20-60)											کل کسب شده		
ضعیف											ارزیابی کلی		

ج 2. ارزیابی معیار کالبدی و عملکردی داخل بنا (عوامل محاطی).

عوامل محیطی (خارج بنا)											ردیف	معیارهای کالبدی و عملکردی
وجود ایوان در حیاط	آفتاب گیر بودن طویله گاو	وجود باغچه در حیاط	کاشیکاری محوطه	پیش بینی فضایی برای ذخیره و نگهداری محصولات کشاورزی	در نظر گرفتن فضایی جانبی برای طویله	داشتن شیب مناسب محوطه	وسعت و بزرگی حیاط	در نظر گرفتن فرم های بدون پیچیدگی	در نظر گرفتن فضاهای معیشتی	امکان گسترش فضا (اضافه کردن اتاق)	5	
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
											3	
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2	
*											1	
(23-55)											کل کسب شده	
ضعیف											ارزیابی کلی	

ج 3. ارزیابی معیار کالبدی و عملکردی خارج از بنا (عوامل محیطی).

ارزیابی معیارهای اجتماعی-فرهنگی: با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای اجتماعی-فرهنگی بین 10-50، در سه طبقه ضعیف (10-23)، متوسط (23-37)-24، خوب (38-50) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 31 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت روستاییان نسبت به مؤلفه اجتماعی-فرهنگی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت متوسطی داشتند. نظم و بی‌آشفته‌گی در محیط خانه تنها نقطه ضعف آن محسوب می‌شوند. در همین عرصه نیز مواردی که امتیازشان از سه بالاتر می‌باشد، از نقاط قوت طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند که بیشترین رضایتمندی را کسب کرده است (جدول شماره 4).

ارزیابی معیارهای فنی و زیست محیطی: معیارهای فنی و زیست محیطی با دامنه نوسان 60-12 در سه طبقه ضعیف (12-27)، متوسط (28-45)، خوب (46-60) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 35 می‌باشد، می‌توان گفت به‌طور کلی روستاییان نسبت به مؤلفه معیارهای فنی و زیست محیطی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت متوسطی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. همچنین مواردی که امتیازشان از سه بالاتر می‌باشد، از نقاط قوت طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره 5).

معیارهای اجتماعی-فرهنگی	وسعت خانه متناسب با موقعیت اجتماعی	زندگی از دید بنگالگان محفوظ ماندن محل سکونت	احساس تعاقب خاطر به محل سکونت	سوزندگی و حیات محیط سکونت	احساس امنیت نسبت به خطرات طبیعی	امنیت در برابر خطرات مؤثر	بزهکاری (سرقت) امنیت در برابر	اطراف حیاط ایجاد دیوار محوطه در	نظم و بی‌آشفته‌گی در محیط خانه	احساس خلوت در محیط خانه
5					*		*	*		
4					*		*	*		
3	*	*	*	*					*	*
2										
1										
(31-50)										
متوسط										
										کل-کسب شده
										ارزیابی کلی

ج 4. ارزیابی معیار اجتماعی و فرهنگی.

معیارهای فنی و زیست محیطی	بهره‌گیری حداکثری از نور جنوب در فضای آسایشی	پایداری و تسخیر و انبساطخانه	توجه به اصول تأمین نور در	امکان تهیه هوا در اتاق‌ها بر اساس جریان طبیعی هوا	مقاله باد مزاحم جهت گرمی مناسب بنا در	هواکش نور و اجاق گاز و امکان نصب دودکش بخاری و	استفاده از ابزار گام در سقف	استفاده از هیلز برای رسیدن به فضاهای اصلی	نزدیکی آشپزخانه حمام و توالت به یکدیگر	نوع مصالح بکار رفته در واحد مسکونی از جهت مناسب بودن برای رطوبت و سرما	تفاضلات حیوانی پیش‌بینی محلی برای دفع	محل دفع زباله	نوع دفع فاضلاب
5													
4	*	*	*				*		*				
3				*	*	*			*		*	*	*
2								*					
1													
(35-60)													
متوسط													
													کل-کسب شده
													ارزیابی کلی

ج 5. ارزیابی معیار فنی و زیست محیطی.

معیارهای ادراکی -بصری بین 65-13 در سه طبقه ضعیف (29-13)، متوسط (46-30)، خوب (65-47) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 25 می‌باشد، می‌توان گفت روستاییان نسبت به عوامل مؤلفه‌های ادراکی -بصری رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن محسوب می‌شوند. "قرار خانه‌ها در نواحی با شیب ملایم" و "پرهیز از احساس خفگی و تنگی در کوچه‌ها" نیز از نقاط قوت این عرصه می‌باشد که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره 7).

ارزیابی معیارهای اقتصادی: امتیاز ناشی از معیارهای اقتصادی بین 60-12 در سه طبقه ضعیف (28-12)، متوسط (44-29)، خوب (60-45) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 26 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت روستاییان نسبت به مؤلفه اقتصادی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. در این عرصه نقطه قوتی از دید روستاییان وجود ندارد (جدول شماره 6).

ارزیابی معیارهای ادراکی -بصری: امتیاز ناشی از

معیارهای اقتصادی	امتیازها					کل -کسب شده ارزیابی کلی
	5	4	3	2	1	
توان مالی در ساخت مسکن			*			(60-26) ضعیف
وام‌های بانکی در جهت ساخت و ساز			*			
سود وام بانکی که جهت ساخت خانه به افراد تعلق گرفته است.				*		
نحوه پرداخت و بازپرداخت وام			*			
طول زمان ساخت و ساز					*	
مهارت نیروی کار در ساخت و ساز			*			
مشارکت در طراحی پلان مسکنی				*		
مشارکت در اجرا و ساخت و ساز			*			
مشارکت در نوع مصالح کاربردی				*		
مشارکت در تهیه مصالح مورد نیاز				*		
مشارکت در شکل دهی به مکان			*			
مشارکت در استفاده از مصالح بوم آورد			*			

ج 6. ارزیابی معیار اقتصادی.

معیارهای ادراکی - بصری	امتیازها					کل -کسب شده ارزیابی کلی
	5	4	3	2	1	
دید خانه‌ها به سمت چشم انداز طبیعی					*	(65-25) ضعیف
استقرار خانه‌ها در نواحی با شیب ملایم			*			
استحفاظ اطراف خانه‌ها با گیاهان طبیعی				*		
عدم محصوریت بیش از حد خانه‌ها			*			
وجود درختان کاشی در فضا				*		
کرچه‌ها			*			
پرهیز از احساس خفگی و تنگی در سبک‌های ساخت			*			
هماهنگی با وجود تنوع در سبک‌های ساخت			*			
هماهنگی در رنگ‌های بکار رفته			*			
ریزدانگی			*			
هماهنگی در ایجاد و پرهیز از ریزدانگی			*			
هماهنگی در جزئیات و فرم‌های محیط روستا			*			
ساختمان‌ها به هم			*			
پرهیز از شباهت بیش از حد			*			
فضای باز سبز برای سرگرمی اجتماعی			*			
فضای باز سبز برای تعاملات اجتماعی			*			

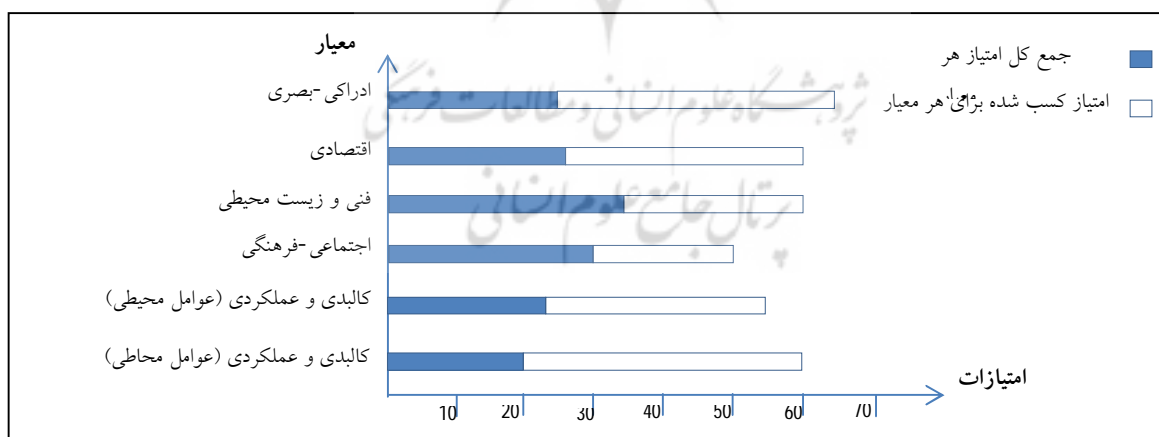
ج 7. ارزیابی معیار ادراکی -بصری.

نتیجه

محیطی با 23 امتیاز از 55، معیار اقتصادی با 26 امتیاز از 60 و ادراکی-بصری با 25 امتیاز از 65 در طبقه ضعیف قرار دارند. معیار اجتماعی-فرهنگی با 31 امتیاز از 50، معیار فنی و زیست محیطی با 35 امتیاز از 60 در طبقه متوسط قرار دارند (نمودار شماره 6). آنچه که به عنوان نتیجه می‌توان بیان نمود این است که مردم از مؤلفه‌های محاطی و محیطی عوامل کالبدی- عملکردی، مؤلفه‌های اقتصادی و ادراکی-بصری نسبت به مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی و فنی-زیست محیطی احساس نارضایتی بیشتری دارند. نکته حایز اهمیت امکان رفع مشکلات از طریق راهکارهایی وجود دارد که در جدول شماره 8 اشاره شده است. این راهکارها از طریق مصاحبه عمیق با ساکنان روستا در خصوص مشکلات موجود آن‌ها استخراج و سپس با تحلیل محتوا براساس شاخص‌های این تحقیق سازماندهی شده‌اند.

می‌توان گفت دستاورد نهایی تحقیق سطوح مختلف رضایت از مسکن و واکاوی ابعاد و شاخصه‌های رضایتمندی از مسکن در مقیاس خرد را تبیین می‌کند.

این پژوهش درصدد ارزیابی رابطه بین حس رضایت و فضای سکونت بعد از زلزله در روستای سرنند می‌باشد. پیرو بررسی‌های انجام گرفته، عوامل مؤثر بر رضایت مسکن روستایی در پنج شاخه، عوامل کالبدی-عملکردی، فرهنگی-اجتماعی، فنی-زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری مورد بررسی قرار گرفت. به نظر می‌رسد هر قدر میزان احساس رضایت نسبت به یک محیط بیشتر شود، افراد احساس تعلق خاطر بیشتری نسبت به آن محیط نموده و از بودن در آن محیط احساس آرامش بیشتری می‌کنند و نهایتاً روابط در محیط گرم‌تر و تأثیر محیط بر افراد بیشتر خواهد بود. بدین منظور ابتدا در یک مقایسه تطبیقی بین معیارهای مستخرج و ویژگی این فضاها، با بررسی تئوری‌های مربوطه، معیارهایی برای مسکن مورد مطالعه انتخاب و ارزیابی شدند. در بحث ارزیابی میزان رضایت‌مندی از مسکن روستای سرنند باید گفت مؤلفه‌های محاطی عوامل کالبدی-عملکردی با کسب 20 امتیاز از 60 و عوامل

ن 6. امتیازات معیارهای بررسی شده، مأخذ: نگارندگان.

معیارها	راهکار	معیارها	راهکار
عوامل محیطی	کابلدی و عملکردی	افزایش وسعت و زیربنای واحد مسکونی	بالاترین بهداشت محوطه
		افزایش تعداد اتاق‌های فضای سکونت	پیش بینی محلی برای دفع فضولات حیوانی
عوامل محیطی	عوامل محیطی	افزایش وسعت اتاق‌ها	ایجاد امکان تهویه هوا در اتاق‌ها براساس جریان طبیعی هوا
		جدا کردن مناسب اتاق مهمان از سایر فضاها	استفاده از دهلیز برای رسیدن به فضاهای اصلی به منظور کاهش اتلاف انرژی
		ایجاد انبار در خانه یا تورفتگی در دیوارها به منظور ایجاد تاقچه و مبلمان وسایل	کم کردن طول زمان ساخت و ساز
		در نظر گرفتن فضاهایی برای عملکردهای مختلف نظیر قالی‌بافی، صنایع دستی و غیره	مشارکت با روستاییان در طراحی پلان مسکونی
		امکان گسترش (اضافه کردن اتاق) در آینده	مشارکت با روستاییان در اجرا و ساخت و ساز
		در نظر گرفتن فضاهای معیشتی	مشارکت با روستاییان در انتخاب نوع مصالح کاربردی
		در نظر گرفتن حیاط بزرگ کاشیکاری شده	مشارکت با روستاییان در تهیه مصالح مورد نیاز
		در نظر گرفتن فضایی برای طویله و انبار علوفه در قسمت عرصه دام	استفاده از نیروی کار در ساخت و ساز با مهارت بالا
		پیش بینی فضایی برای ذخیره و نگهداری محصولات کشاورزی	ساخت خانه‌ها به سمت چشم انداز طبیعی
		وجود باغچه و ایوان در حیاط	ایجاد فضای سبز مطلوب و کافی
عوامل محیطی	عوامل محیطی	آفتاب‌گیر کردن طویله گاو	ایجاد هماهنگی در تنوع سبک‌های ساخت، رنگ‌های بکار رفته، ابعاد، جزئیات و فرم‌های محیط روستا
			ایجاد فضای باز سبز برای سرگرمی
			ایجاد فضای باز سبز برای تعاملات اجتماعی بانوان

ج 8. راهکارهای افزایش میزان رضایتمندی روستای سرنند از مسکن احداثی بعد از زلزله.

فهرست منابع

- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی معاونت عمران روستایی. (1386)، دفتر برنامه‌ریزی و هماهنگی طرح‌ها، راهنمای مطالعات کاربری زمین روستایی. انتشارات: شریف
- تسنیمی، عباسعلی؛ راهب، غزال؛ میرمقتدایی، مهتا. (1389)، الگوی مسکن روستایی در استان اردبیل، مرکز تحقیقات ساختمان و مرکز، تهران.
- جمشیدی، علیرضا؛ جمینی داود؛ صیدایی، اسکندر؛ نجفی، مریم. (1392)، تحلیل شاخص‌های مسکن روستایی استان ایلام و سطح‌بندی با استفاده از تحلیل عاملی و خوشه‌ای، 1392، شماره 143، صص 69-86.
- حاجی‌زاده، ابراهیم و اصغری، محمد. (1390)، روش‌ها و تحلیل‌های آماری با نگاه به روش تحقیق در علوم زیستی و بهداشتی، تهران: جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
- حبیب، فرح. (1383)، مروری دوباره بر مسکن، فصلنامه مسکن و انقلاب اسلامی، شماره 106.
- خداداده، یاسمن و ضیایی، مینو. (1387)، بررسی اشکالات چادرهای موجود برای اسکان موقت بازماندگان زلزله در ایران
- و ارائه طرح پیشنهادی چادر فبری نشریه هنرهای زیبا شماره 33، صص 68-57.
- رضوانی، محمدرضا؛ کوبی، لیلا؛ منصوریان، حسین. (1387)، تأثیر اسکان مجدد بر کیفیت زندگی روستاهای آسیب‌زده از سوانح طبیعی (مطالعه موردی: شهر زنجران و شهرک ایثار-استان فارس)، مسکن و محیط روستا، شماره 144، صص 106-87.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ حاجی‌پور، مجتبی؛ فتاحی، احداله؛ پایدار کل سنگ، ابوذر. (1391)، بررسی میزان انطباق ساخت و سازهای جدید در نواحی روستایی با معماری بومی و میزان رضایتمندی ساکنین روستایی، نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره 139، صص 98-85.
- زرگر، اکبر. (1387)، درآمدی برشناخت معماری روستایی ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- زندیه، مهدی؛ حصاری، پدرام. (1391)، تداوم معماری مسکن روستایی با انگیزه توسعه پایدار روستایی، مسکن و محیط روستا، شماره 138، صص 72-63.

- سرتیپی پور، محسن؛ هاشمیان، عاطفه السادات؛ حسینی، مرضیه. (1394)، تبیین الزامات بازسازی پس از سانحه بر سیاست جابه‌جایی در سکونتگاه‌های روستایی (نمونه موردی: روستای اسطوخ کوه)، مسکن و محیط روستا، شماره 151، صص 18-3.
- سلیمی، مجید، شهباز مرادی، سعید و بامداد صوفی، جهانیار. (1387)، طراحی و ساخت مقیاس مجموعه نمرات لیکرت با رویکرد پژوهشی در مدیریت، مجله دانش مدیریت، دوره 21، شماره 80، 60-41.
- شفایی، مینو؛ مدنی، رامین. (1390)، تبیین روش تحقیق زمینه‌یابی در طراحی الگوی مسکن روستایی، آرمانشهر، شماره 7، صص 30-17.
- عظیمی، نورالدین؛ فاروقی، محمدرضا. (1394)، بررسی رضایتمندی روستاییان از کیفیت مسکن جدید روستایی (مطالعه موردی شهرستان شفت)، مسکن و محیط روستا، شماره 151، صص 94-81.
- علی‌زاده توحید؛ علی‌زاده، جابر. (1392)، ارزیابی کیفی محیط زندگی در نواحی روستایی از دیدگاه ساکنین (مطالعه موردی: روستاهای دهستان اصلاندوز واقع در استان اردبیل)، مسکن و محیط روستا، شماره 144، صص 74-59.
- فراهانی، حسین؛ حاجی‌پور، مجتبی. (1391)، ارزیابی فرایند بازسازی سکونتگاه‌های روستای آسیب‌دیده از زلزله سال 1385 در منطقه سیلاخور استان لرستان، پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره 1، صص 117-93.
- کاوسی، اله‌بخش. (1389)، اقتصاد، فرهنگ و مسکن روستایی. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی. مسکن و بافت. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران.
- گرکانی، امیرحسین. (1392)، ملاحظاتی بر طراحی خانه روستایی در بازسازی پس از سانحه، تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- گلپایگانی، عبدالعلی؛ خانجائی، نرگس؛ زیدآبادی، اعظم. (1392)، طرح مسکن روستایی و تأثیر آن بر شاخص‌های بهداشتی و ایمنی مسکن، شماره 144، صص 58-49. محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی؛ عباسی، جواد؛ تاراسی، زهرا. (1392)، نقش اعتبارات بهسازی مسکن بر بهبود کیفی زندگی
- در نواحی روستایی مطالعه موردی: شهرستان زنجان، دهستان معجزات، مسکن و محیط روستا، شماره 141، صص 108-99.
- ویسی، صلاح‌الدین. (1387)، جستجوی معیارهایی برای تهیه الگوی مسکن روستایی استان کردستان «میدان مطالعه شهرستان‌های دیواندره-بیجار»، مسکن و محیط روستا، شماره 124، 39-26.
- یدقار، علی؛ پورروحانی، ماجده. (1391)، معیارهای ارزیابی کیفیت فضاها و سکونتگاه‌های روستایی، مسکن و محیط روستا، شماره 139، صص 66-51.
- Hashem-Nejad H., Molanaei Salah-Al-Din. (2009). Architecture with a View of the Sky: Rural Habitats- Especial Structure in Rural Zagros Architecture (Kurdistan Region), Journal of Fine Arts, 36, 17-2.